

Natura 2000 gebied 92 – Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske

CONCEPT GEBIEDENDOCUMENT

Kenschets

Natura 2000 Landschap:	Meren en Moerassen
Status:	Habitatrichtlijn + Vogelrichtlijn
Site code:	NL2003023 + NL1000007
Beschermde natuurmonument:	Waterland Varkensland SN
Beheerder:	Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Rijkswaterstaat, particulieren
Provincie:	Flevoland, Friesland, Noord-Holland
Gemeente:	Landsmeer, Oostzaan, Waterland, Wormerland, Zaanstad
Oppervlakte:	2.584 ha

Gebiedsbeschrijving

Het Ilperveld, Oostzanerveld en Varkensland vormen tezamen het grootste uitgeveende brakwaterlaagveencomplex ten noorden van Amsterdam. Het Ilperveld en Varkensland kenmerken zich door hun openheid. Het Twiske heeft als recreatiegebied ook opgaande beplantingen. Het gebied is grotendeels ontstaan door veenvorming, vervening, ontginning en zandwinning. De vervening heeft nooit op grote schaal plaatsgevonden door de slechte kwaliteit van het veen. Het bevat veel zout. Het landschap van het Ilperveld en Varkensland bestaat uit vele kleine percelen grasland, rietkragen, rietlandjes, overgangs- en trilvenen, kleine stukjes veenheide en moerasheide en een dicht netwerk van brede en smalle sloten (zogenaamd "vaarland"). Het waterpeil ligt hier maar iets onder het maaiveld waardoor de graslanden vochtig zijn. Het Twiske is een natuurrecreatieterrein dat ontstaan is na winning van zand onder het veen en de klei voor het Coentunneltracé. Het gebied bestaat uit plassen, moeras, veenmosrietland, schraal grasland, weiland en parkachtige gedeelten.

Begrenzing

PM

Natura 2000 database

Habitattypen

Code	Habitatype
H3140	Kranswierwateren
H4010	Vochtige heiden
H6430	Ruigten en zomen
H7140	Overgangs- en trilvenen
H91D0	Hoogveenbossen

Habitatrichtlijnsoorten

Soortnr	Soort
H1134	Bittervoorn
H1149	Kleine modderkruiper
H1163	Rivierdonderpad

H1318	Meervleermuis
H1340	Noordse woelmuis

Vogelrichtlijnsoorten

Soortnr	Soort
A021	Roerdomp - b
A043	Grauwe gans - n
A050	Smient - n
A051	Krakeend - n
A056	Slobeend - n
A081	Bruine kiekendief - b
A125	Meerkoet - n
A151	Kemphaan - b
A193	Visdief - b
A292	Snor - b

Voorstel voor het toevoegen aan de database:

A153	Watersnip - b ⁶
A295	Rietzanger - b ⁶

Voorstel voor het verwijderen uit de database:

H1145	Grote modderkruiper
A037	Kleine zwaan - n ²¹
A156	Grutto - n ²¹
A160	Wulp - n ²¹

Kernopgaven

- 4.09 **Compleetheid in ruimte en tijd:** Alle successiestadia laagveenverlandings in ruimte en tijd vertegenwoordigd: overgangs- en trilvenen (*trilvenen* en *veenmosrietlanden*) H7140_A en H7140_B met onder meer grote vuurvlinder H1060, groenknolorchis H1903 en vochtige heiden (*laagveengebied*) H4010_B, blauwgraslanden H6410, galigaanmoerassen *H7210 en hoogveenbossen *H91D0, in samenhang met gemeenschappen van open water.
- 4.11 **Plas-dras situaties:** Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels zoals porseleinhoen A119 en kemphaan A151, kwartelkoning A122 en noordse woelmuis *H1340.
- 4.12 **Overjarig riet:** Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging voor rietmoerasvogels, zoals roerdomp A021, purperreiger A029, snor A292, grote karekiet A298 en voor de noordse woelmuis *H1340.
- 4.13 **Brakke ruigtes:** Behoud en herstel van brakke variant van ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*) H6430_B in de laagveengebieden boven het IJ, mede als leefgebied voor de noordse woelmuis *H1340.

Instandhoudingsdoelen

Algemene doelen

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.

Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Habitattypen

H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting Het habitatype kranwierwateren heeft geleden onder veranderingen in de waterkwaliteit die door de verbondenheid van de verschillende wateren in veel deelgebieden effect hebben gehad. In het gebied is een zeldzame brakke variant aanwezig, waarin gebogen kranblad en ook snavelruppia, of groot nimfkruid voorkomen. Daardoor levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor het habitatype. Het habitatype is het best ontwikkeld in het noordelijk deel van het Oostzanerveld.

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit vochtige heiden, *laagveengebied* (subtype B).

Toelichting In de laagveenverlandingsserie is het habitatype vochtige heiden, *laagveengebied* (subtype B), ook wel moerasheide, het laatste bekende stadium van de successie. In de vegetatie zijn soorten aanwezig die aangeven dat een verdere ontwikkeling naar hoogveen te verwachten is. Het type kan ontstaan uit overgangs- en trilvenen of uit rietlanden. Natuurlijke veroudering en de opbouw van een waterlichaam van regenwater zijn drijvende krachten.

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting De brakke variant van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) ruigten met heemst en echt lepelblad is in dit gebied het meest belangrijk. Als gevolg van de algemene verzoeting van het oppervlaktewater gedurende de laatste eeuw is deze variant ook hier bedreigd. Vanwege de structuur is dit habitatype ook zeer belangrijk voor de soort H1340 noordse woelmuis.

H7140 Overgangs-en trilveen

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B).

Toelichting In het gebied komt de brakke variant van overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B) voor, ontstaan door verlanding met ruwe bies. Herstelmaatregelen leiden tot een nieuwe ontwikkeling van helofytenrijke jonge verlandingstadia. Deze jonge stadia worden vervolgens vervangen door overgangs- en trilvenen. Ze zijn dus nodig voor duurzaam behoud van overgangs- en trilvenen in het gebied. Vanwege de structuur is het habitatype overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B) zeer belangrijk voor de soor H1340 noordse woelmuis.

H91D0 *Veenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

Toelichting Het oppervlakte veenmosrijk broekbos (habitatype hoogveenbossen) is beperkt. Uitbreiding is lastig door de slechte waterkwaliteit van het grondwater.

Soorten

H1134

Bittervoorn

Doel Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting Het gebied ligt binnen het hoofdverspreidingsgebied van de bittervoorn en is daarom van relatief groot belang voor deze soort. Plaatselijk komt de soort hier in hoge dichtheden voor.

H1149

Kleine modderkruiper

Doel Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De kleine modderkruiper verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding. Het is onduidelijk hoe groot het belang van het gebied is.

H1163

Rivierdonderpad

Doel Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De rivierdonderpad komt in kleine aantallen langs oevers van brede sloten en plassen voor. De soort komt plaatselijk voor op kunstmatig substraat (stenen, kleine brokken puin langs de oever, dammetjes, etc.).

H1318

Meervleermuis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting Het gebied fungeert als foerageergebied voor de meervleermuis. In de nabijheid van het gebied zijn kolonies aanwezig.

H1340

***Noordse woelmuis**

Doel Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting Het gebied is van bijzonder belang voor de noordse woelmuis die landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert, omdat de soort hier in een groot deel van het gebied voorkomt. De rietlanden, ruigten, trilvenen en eilandjes garanderen een uitstekend leefgebied.

Broedvogels

A021

Roerdomp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 15 paren.
 Toelichting De roerdomp is van oudsher een broedvogel van rietmoerassen in de Zaanstreek. De Zaanse populatie kende een dieptepunt in de 80-er jaren, in het gebied kwamen in die periode 1-4 paren tot broeden. Vanaf eind 80-er jaren nam het aantal paren weer langzaam toe. Maximaal werden 19 paren geteld (2003). Daarmee levert Zaanstreek weer een grote bijdrage als broedgebied voor deze, landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkerende, broedvogelsoort. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet ten doel gesteld door de zeer recente sterke toename. Het gebied kan (nog) onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zaanstreek ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A081

Bruine kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 15 paren.
 Toelichting De bruine kiekendief is van oudsher een schaarse broedvogel van rietmoerassen in de Zaanstreek. Eind 60-er jaren was de soort praktisch uitgestorven. Daarna trad een voorspoedig herstel op. In het gebied vestigde de soort zich weer in de 80-er jaren en al in 1992 werd het maximum van 18 paren bereikt. Sedertdien schommelt de stand tussen de 12 en 18 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zaanstreek ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A151 Kempphaan

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 paren.

Toelichting De kempphaan is van oudsher een zeer karakteristieke broedvogel van de Nederlandse laagveengraslanden. De soort gaat al vanaf de 50-er jaren sterk achteruit. Deze achteruitgang lijkt nog niet te zijn gestopt. In dit deelgebied broedden in begin 70-er jaren nog geregeld meer dan 100 paren (1975 164), in de 80-er en begin 90-er jaren nog 10-tallen paren en in 1993-99 gemiddeld 7 paren. In deze eeuw zijn geen broedgevallen meer vastgesteld. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zaanstreek ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A153 Watersnip

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 60 paren.

Toelichting De watersnip is van oudsher een karakteristieke broedvogel van het Nederlandse veenweidegebied. De soort gaat al vanaf de 70-er jaren sterk achteruit. Deze achteruitgang lijkt nog niet te zijn gestopt. In dit deelgebied broedden in begin 70-er jaren nog ten minste 100 paren en eind 90-er jaren nog circa 47. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zaanstreek ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A193 Visdief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 180 paren.

Toelichting De visdief is van oudsher broedvogel in de Zaanstreek. Veel paren broeden op tijdelijk geschikte locaties als opspuiterreinen ten behoeve van stadsuitbreiding, maar in het graslandgebied ook veelvuldig in kleine kolonies, op stukjes kale oever. Het aantal paren in het gebied heeft maximaal 565 paren bedragen (1992), maar beweegt zich doorgaans tussen de 150 en 400 met een duidelijke neergaande teneur (2003 nog 136 paren). Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A292 Snor

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.

Toelichting De snor is van oudsher broedvogel in de rietmoerassen van de Zaanstreek. Eind 60-er jaren ging het in dit deelgebied nog zeker om ten minste 60 paren. In de jaren daarna nam de populatie af tot een niveau van circa 30 begin 90-er jaren. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 36. Het gebied levert de grootste bijdrage als broedgebied in Noord-Holland, waardoor uitbreiding en/of verbetering gewenst is. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zaanstreek ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A295 Rietzanger

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 800 paren.

Toelichting De Zaanstreek is één van de kerngebieden voor de rietzanger in Nederland. Het Natura 2000 gebied Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske is daarvan een belangrijk

onderdeel. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 800. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

Niet-broedvogels

A043 Grauwe gans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de grauwe gans o.a. een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op de foerageerfunctie. De slaapplaatsfunctie is mogelijk belangrijker, maar er zijn niet voldoende telgegevens voor een kwantificering in het doel. Sinds begin jaren negentig zijn aantallen sterk toegenomen.

A050 Smient

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6.400 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen smienten zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft o.a. een functie als slaapplaats en als foerageergebied. In de jaren tachtig zijn aantallen toegenomen, sinds midden jaren negentig weer iets afgenomen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A051 Krakeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 200 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de krakeend o.a. een functie als foerageergebied. Sinds begin jaren negentig zijn aantallen sterk toegenomen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de slobeend o.a. een functie als foerageergebied. Het aantalsverloop laat een fluctuerend patroon zien, met recent een sterke afname. Handhaving van de huidige situatie is desondanks voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A125 Meerkoet

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 710 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de meerkoet o.a. een functie als foerageergebied. Het aantalsverloop vertoont een negatieve trend. Er is geen landelijke herstelopgave van toepassing dus handhaving van de huidige situatie is voldoende.

Synopsis

<i>Habitattypen</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling oppervlakte</i>	<i>Doelstelling kwaliteit</i>
H3140 Kranswierwateren	--	++	>	=
H4010_B Vochtige heiden (<i>laagveengebied</i>)	-	+	>	=
H6430_B Ruigten en zomen (<i>harig wilgenroosje</i>)	-	+	=	=
H7140_B Overgangs- en trilvenen (<i>veenmosrietlanden</i>)	-	+	>	=
H91D0 Hoogveenbossen	-	-	=	=

<i>Soorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
H1134 Bittervoorn	-	+	=	=
H1149 Kleine modderkruiper	+	+	=	=
H1163 Rivierdonderpad	-	-	=	=
H1318 Meervleermuis	-	+	=	=
H1340 Noordse woelmuis	--	++	=	=

<i>Broedvogelsoorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A021 Roerdomp	--	+	=	=
A081 Bruine kiekendief	+	-	=	=
A151 Kemphaan	--	-	>	>
A153 Watersnip	--	+	>	>
A193 Visdief	-	-	=	=
A292 Snor	--	-	>	>
A295 Rietzanger	-	+	=	=

<i>Niet-broedvogelsoorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A043 Grauwe gans	+	- / s-	=	=
A050 Smient	+	-	=	=
A051 Krakeend	+	-	=	=
A056 Slobeend	+	-	=	=
A125 Meerkoet	-	-	=	=

⁶ Herstel van een technische fout in database 2004.

²¹ Aantal thans lager dan ongeveer 0.1% van biogeografische populatie.